

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

Guideline for Promoting Lifelong Learning about Arts,
Culture and Wisdom of Educational Institutes,
Nakhon Si Thammarat Province

เมธาวี จำเนียร^{1,*}, กรรกฎ จำเนียร²

และศศิพัชร บุญขวัญ³

Methawee Chamnian^{1,*}, Korrakot Chamnian²

and Sasipat Boonkwan³

รับบทความ 28 สิงหาคม 2562 แก้ไข 11 ตุลาคม 2562

ตอบรับ 29 ตุลาคม 2562

Received 28 August 2019 Revised 11 October 2019

Accepted 29 October 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การเรียนรู้และต่อยอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของจังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) เพื่อค้นหาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู อาจารย์ นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียน จำนวน 1,600 คน จากพื้นที่ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นป่า เขา นา เล (ทะเล) ของจังหวัดนครศรีธรรมราช พื้นที่ละ 400 คน จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผล โดยผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์การเรียนรู้และต่อยอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของสถาบันการศึกษา 3 อันดับแรก คือ เยาวชนมีความสนใจเทคโนโลยีสื่อออนไลน์มากกว่าศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เยาวชนไม่สนใจเรียนรู้และต่อยอด และเยาวชนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ สำหรับช่องทางสื่อที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สื่อออนไลน์ เนื้อหาสาระที่ใช้สื่อสารควรเน้นให้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่อชุมชนและประเทศชาติ สำหรับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ โรงเรียนควรได้งบประมาณจัดสรรและสนับสนุนการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชัดเจน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น สถาบันการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้แบบตลอดชีวิต

^{1, 2} หลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช 80280
Department of Communication Arts, Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, 80280 Thailand

³ หลักสูตรคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช 80280
Department of Business Computer, Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, 80280 Thailand

*Corresponding author, e-mail: methawee_kae@nstru.ac.th

ABSTRACT

This research had the objectives to 1) study situation of learning and continuing culture and wisdom of educational institutions, Nakhon Si Thammarat Province, and 2) find guideline for promoting lifelong learning about arts, culture and wisdom of educational institutes, Nakhon Si Thammarat Province. The researcher selected quantitative research with questionnaire as a tool. The sample were 1,600 teachers, students, and school personnel according to the geographic areas which were mountain (Khao), forest (Pa), rice field (Na), and sea (Le) of Nakhon Si Thammarat Province, and the sample of 400 persons were selected from each area. The data were analyzed using mean, standard deviation and interpretation. The findings revealed that the top three of problems of learning and enhancing the arts and culture of the educational institutions were that young people were interested in online media technology instead of the arts and culture and local wisdom, they were not interested in learning and inheriting the legacy, as well as lacking motivation in learning. For the channel, the sample needed online media. The message should highlight the importance of arts, culture and wisdom towards community and country. For lifelong learning approach, the school should obviously allocate and support the learning of arts, culture and local wisdom.

Keywords: Arts and Culture, Local Wisdom, Educational Institutions, Lifelong Learning Promoting

บทนำ

บรรพบุรุษของไทยสั่งสมและสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำชาติที่เป็นเอกลักษณ์มาช้านาน จนปัจจุบันศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาสามารถเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้ประเทศไทยเรายังอุดมไปด้วยความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำถิ่น หรือศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านในแต่ละภูมิภาค

อรุณี ตันศิริ (2549, น. 5-6 อ้างใน นงลักษณ์ ใจฉลาด, 2561) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรม โดยสรุปไว้ว่า วัฒนธรรมมีความสำคัญเท่าเทียมกันทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งนี้ คนในสังคมจะต้องช่วยกันดูแลวัฒนธรรมทั้งสองด้านให้สมดุล ไม่ให้วัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่งบกพร่องหรือขาดหายไป เช่น หากวัฒนธรรมทางวัตถุเจริญ แต่วัตถุทางจิตใจไม่เจริญตามแล้ว ความหยวนะก็ย่อมเกิดขึ้นได้เช่นกัน สอดคล้องกับ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2561) ที่ให้ข้อมูลว่า เรื่องของวัฒนธรรมเป็นเรื่องของทุกคนในชาติ ทุกฝ่ายในสังคม ที่ต้องตระหนักถึงหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าของวัฒนธรรมร่วมกันรักษา

สืบสานวัฒนธรรมเดิม และประยุกต์กระแสวัฒนธรรมใหม่ที่หลั่งไหลจากภายนอกประเทศมาใช้ให้เหมาะสม คงคุณค่าอันดีงามของความเป็นไทย เพื่อรักษาทุนวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสร้างไว้ให้เรา และเป็นหน้าที่ของเราในการส่งต่อมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้สู่คนรุ่นต่อไป ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ทักษะ ผลงานของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากการสั่งสมประสบการณ์สืบทอดกันมา และนำมาปรับปรุงพัฒนาขึ้น เป็นผลงานที่มีการสร้างสรรค์และใช้ในการดำรงชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมปัจจุบัน (กรีซ ภัทรภาคิน และณัฐวัฒน์ วิฑูวัฒนา, 2561)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เจริญรวดเร็ว กอปรกับการไหลบ่าของวัฒนธรรมจากต่างประเทศ ทำให้ประเด็นของการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาได้รับความสนใจจากคนในชาติน้อยลง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่มักสนใจสื่อสมัยใหม่ เช่น สื่อออนไลน์ ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันแทบจะตลอดเวลา จนทำให้ละเลยบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นและของชาติไปทีละน้อย ดังนั้น สถาบันทางสังคมสถาบันหลัก

ที่จะมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเตือนและสร้างการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สำคัญ คือ สถาบันการศึกษา เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของเยาวชน โดยมีครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษาเป็นผู้ชี้แนะสั่งสอน

สำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราช ในอดีตเป็นหัวเมืองสำคัญของภาคใต้ และถือเป็นจังหวัดใหญ่ในภาคใต้และมีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ พบว่าในปี 2561 มีประชากร 1,560,433 คน (ที่ทำการปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2561) จาก 23 อำเภอ และด้วยประชากรที่มีจำนวนมาก จึงส่งผลให้มีสถาบันการศึกษาจำนวนมาก ทั้งระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา โดยมีสถาบันการศึกษาเฉพาะทางด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาหลายแห่ง เช่น วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจพบว่า มีจำนวนนักเรียนที่สนใจเรียนในด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาน้อยลงเรื่อย ๆ การนำแนวความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตมาใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ในสถาบันการศึกษาเหล่านี้ จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมเยาวชนให้หันมาสนใจและสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญามากขึ้น ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าว

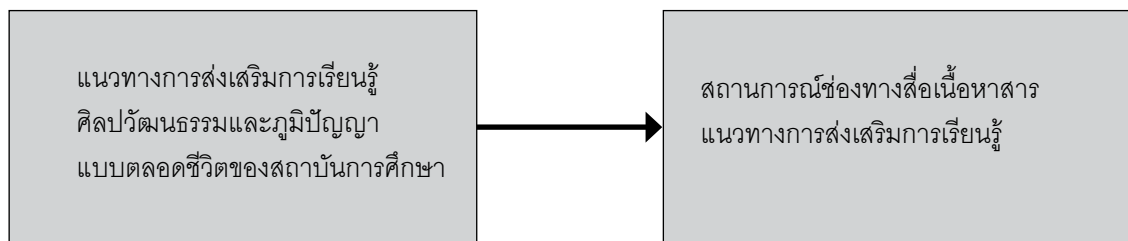
เป็นแนวคิดที่ขยายมุมมองการศึกษาจากเดิมที่เห็นว่าการศึกษเป็นกิจกรรมเพียงช่วงหนึ่งของชีวิต เป็นกิจกรรมที่มีผู้รับผิดชอบโดยเฉพาะ ไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ของการศึกษาที่เห็นว่า แท้จริงแล้วการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชีวิตของคนแต่ละคนต้องเรียนรู้ไปทำงานไปเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดเวลา (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์, 2552)

งานวิจัยในครั้งนี้จึงต้องการศึกษาสถานการณ์การเรียนรู้และต่อยอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของสถาบันการศึกษา และค้นแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนเชิงนโยบาย และเป็นแนวทางส่งเสริมให้เยาวชนของชาติเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดังกล่าวก็จะไม่สูญหายไปตามกาลเวลา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การเรียนรู้และต่อยอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อค้นหาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตในสถาบันการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพกรอบแนวคิดการวิจัยข้างต้น มุ่งศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา โดยเริ่มศึกษาสถานการณ์ในปัจจุบัน จากนั้น จึงค้นหาแนวทางการใช้สื่อสาร และวิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษาได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามสำรวจสถานการณ์ ช่องทางสื่อ เนื้อหาสาระ และแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในสถาบันการศึกษา ใน 4 เขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดนครราชสีมาที่มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่หลากหลาย โดยการเลือกพื้นที่ในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้เลือกเขตพื้นที่การศึกษา เขตละ 1 อำเภอ โดยคำนึงถึงพื้นที่อำเภอที่มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำถิ่นที่น่าสนใจ และมีความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ในเชิงภูมิศาสตร์ ได้แก่ ป่า เขา นา เล (ทะเล)

เมื่อได้พื้นที่ที่จะทำการวิจัย คณะผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียน บุคลากรในสถาบันการศึกษา อำเภอทุ่งใหญ่ (มีลักษณะพื้นที่เป็นป่า) อำเภอนบพิตำ (มีลักษณะพื้นที่เป็นเขา) อำเภอห้วยไทร (มีลักษณะพื้นที่เป็นทะเล) และอำเภอพระพรหม (มีลักษณะพื้นที่เป็นนา) อำเภอละ 400 คน รวม 1,600 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ทั้งนี้ แบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อมวลชน ด้านการศึกษา และด้านศิลปวัฒนธรรม รวม 3 คน ซึ่งได้หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม หรือ IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ 0.60 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) จากการสุ่มตัวอย่าง 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาคที่ 0.85 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูงและเก็บรวบรวมข้อมูลใน 4 อำเภอเป้าหมาย จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการแปลค่าผลการ

วิจัย โดยระดับการแปลค่าระดับค่าเฉลี่ยมีดังต่อไปนี้

4.21 - 5.00	มากที่สุด
3.41 - 4.20	มาก
2.61 - 3.40	ปานกลาง
1.81 - 2.60	น้อย
1.00 - 1.80	น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ได้ผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลประชากรศาสตร์

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้นำประกอบด้วย เพศหญิง 941 คน คิดเป็นร้อยละ 58.50 เพศชาย 659 คน ร้อยละ 41.20

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีสถานภาพนักเรียนมากที่สุด 1,542 คน ร้อยละ 96.40 รองลงมาเป็นครูอาจารย์ 38 คน หรือ ร้อยละ 2.40 และบุคลากรสายสนับสนุนเจ้าหน้าที่ในโรงเรียน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 0.90 ตามลำดับ

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพนักเรียนประกอบด้วย นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษามากที่สุด จำนวน 1,045 คน คิดเป็นร้อยละ 65.30 รองลงมาเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาจำนวน 500 คน ร้อยละ 31.30 และกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี 40 คน ร้อยละ 2.50 ตามลำดับ

สำหรับผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สถานการณ์การเรียนรู้และต่อยอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของจังหวัดนครราชสีมาได้ผลดังนี้

ตารางที่ 1 สถานการณ์การเรียนรู้และต่อยอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของสถาบันการศึกษา

ประเด็นสถานการณ์การเรียนรู้และต่อยอดศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของสถาบันการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	การแปลค่า
1. มีความสนใจเทคโนโลยีสื่อออนไลน์มากกว่าศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.41	1.214	มาก
2. เยาวชนไม่สนใจเรียนรู้และต่อยอด	3.00	1.121	ปานกลาง
3. เยาวชนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้	2.95	1.156	ปานกลาง
4. ไม่มีการสนับสนุนอาชีพหรือความมั่นคงทางด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม	2.91	1.167	ปานกลาง
5. เยาวชนไม่ได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (มาจากความต้องการของเยาวชน)	2.88	1.101	ปานกลาง
6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาไม่มีนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ ของเยาวชนที่ชัดเจน	2.81	1.167	ปานกลาง
7. ไม่มีสถานที่ให้แสดงความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา	2.79	1.165	ปานกลาง
8. ไม่มีหน่วยงานในชุมชนให้การสนับสนุน	2.72	1.166	ปานกลาง
9. ไม่ได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาอย่างเพียงพอ	2.66	1.173	ปานกลาง
10. เยาวชนไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว	2.58	1.214	น้อย
11. ไม่มีครู/อาจารย์ที่แนะ สักสอนเรื่องศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.47	1.218	น้อย

จากตารางที่ 1 พบว่า เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของแต่ละประเด็นพบว่า ประเด็นสถานการณ์การเรียนรู้และศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของสถาบันการศึกษา 3 อันดับแรก คือ เยาวชนมีความสนใจเทคโนโลยีสื่อออนไลน์มากกว่าศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่าเฉลี่ย 3.41 เยาวชนไม่สนใจเรียนรู้และต่อยอดค่าเฉลี่ย 3.00 และเยาวชนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย 2.95

สำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษาได้ผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความต้องการช่องทางสื่อที่ควรใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา

ประเด็นช่องทางสื่อที่ควรใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	การแปลค่า
สื่อออนไลน์	3.79	1.133	ปานกลาง
วิทยุโทรทัศน์	3.40	1.082	ปานกลาง
สื่อพื้นบ้าน มโนราห์ หนังตะลุง เป็นต้น	3.40	1.156	ปานกลาง
สื่อพื้นบ้านผ่านสื่อออนไลน์/รับชมรับฟังจากการบันทึกเทปวิดีโอหรือแผ่นบันทึกเสียง	3.38	1.116	ปานกลาง
สื่อบุคคลการพูดปากต่อปาก	3.27	1.138	ปานกลาง
สื่อป้ายประกาศ	3.23	1.072	ปานกลาง
สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ	3.19	1.018	ปานกลาง
นิตยสาร	3.12	1.094	ปานกลาง
หนังสือพิมพ์	3.05	1.092	ปานกลาง
วิทยุกระจายเสียง	3.05	1.082	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 ความต้องการรูปแบบที่ควรใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการรูปแบบสื่อออนไลน์มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.79 โดยสื่อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาจากสื่อออนไลน์ ได้แก่ วิทยุโทรทัศน์และสื่อพื้นบ้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.40 และสื่อพื้นบ้านผ่านสื่อออนไลน์หรือรับชมรับฟังจากการบันทึกเทปวิดีโอหรือแผ่นบันทึกเสียง ค่าเฉลี่ย 3.38 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความต้องการเนื้อหาสาระที่ควรใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา

ประเด็นเนื้อหาสาระที่ควรใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	การแปลค่า
1. ควรเน้นให้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่อชุมชนและประเทศชาติ เช่น การอนุรักษ์มรดกของชาติ ฯลฯ	3.85	1.011	มาก
2. ควรเน้นให้เห็นวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน	3.76	1.037	มาก
3. ควรเสริมสร้างการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในวิถีชีวิตในครอบครัว ชุมชน สังคมในประเทศ	3.73	1.026	มาก
4. ควรเน้นให้เห็นความรู้สึกด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ	3.72	1.100	มาก
5. ควรเน้นการส่งเสริมความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และถ่ายทอด	3.71	1.056	มาก
6. ควรแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงเกี่ยวกับการนำไปประกอบอาชีพได้	3.70	1.041	มาก
7. ควรแสดงให้เห็นประโยชน์จากการอนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เช่น การได้รับการยกย่องจากสังคม การเป็นต้นแบบของสังคม	3.70	1.072	มาก

จากตารางที่ 3 ความต้องการเนื้อหาสาระที่ควรใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยมากในทุกประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยใน 3 อันดับแรก ได้แก่ ควรเน้นให้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่อชุมชนและประเทศชาติ เช่น การอนุรักษ์มรดกของชาติ ฯลฯ ค่าเฉลี่ย 3.85 ควรเน้นให้เห็นวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน ค่าเฉลี่ย 3.76 และควรเสริมสร้างการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในวิถีชีวิตในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ ค่าเฉลี่ย 3.73

ตารางที่ 4 วิธีการที่ควรใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา

ประเด็นวิธีการที่ควรใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	การแปลค่า
1. โรงเรียนควรได้งบประมาณจัดสรรและสนับสนุนการเรียนรู้ ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชัดเจน	3.81	1.022	มาก
2. โรงเรียนควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสื่อและการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้	3.77	1.130	มาก
3. ชุมชนสนับสนุนองค์กรเด็กและเยาวชนเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น	3.77	1.090	มาก
4. โรงเรียนควรส่งเสริมให้สามารถต่อยอดไปสู่ระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยให้ทุนการศึกษาจากความสามารถพิเศษด้านศิลปวัฒนธรรม	3.75	1.056	มาก
5. ชุมชนควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา	3.71	1.058	มาก
6. ผู้นำชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และท้องถิ่นในชุมชน	3.66	0.982	มาก
7. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ชัดเจน	3.65	1.064	มาก
8. ศิลปินบ้านครูเพลงควรมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน	3.64	1.037	มาก
9. ครู/อาจารย์ควรติดตามประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้นักเรียน อย่างจริงจัง	3.59	1.088	มาก
10. โรงเรียนควรกำหนดให้มีชั่วโมงเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ของท้องถิ่นในทุกวัน	3.58	1.042	มาก
11. ชุมชนควรส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนในชุมชน ได้แก่ การอบรม เชิงปฏิบัติการด้านศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ	3.57	1.045	มาก
12. โรงเรียนควรใช้ลักษณะการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	3.55	1.049	มาก
13. โรงเรียนควรบูรณาการศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกระบวนการเรียนรู้ในทุกรายวิชาที่สอน	3.53	0.994	มาก

จากตารางที่ 4 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม รู้สึกเห็นด้วยมากที่สุดต่อวิธีการที่ควรใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบัน การศึกษาในประเด็นต่าง ๆ และเมื่อนำแต่ละประเด็น มาเปรียบเทียบ พบว่า 3 วิธีการแรกที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา แบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนควรได้ งบประมาณจัดสรรและสนับสนุนการเรียนรู้ด้านศิลป วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชัดเจน ค่าเฉลี่ย 3.81 รองลงมา ประเด็นโรงเรียนควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสื่อ และการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และชุมชนสนับสนุน องค์การเด็กและเยาวชนเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.77 ตามลำดับ นอกจากนี้จากแบบสอบถามปลายเปิด พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความเห็นว่าทุกภาคส่วน มีส่วนสำคัญที่จะช่วยกันส่งเสริม การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิต แก่เยาวชน ได้แก่ สถาบันการศึกษา ผู้บริหารสถาบันการ ศึกษา ตัวนักเรียนเอง ชุมชนรอบข้างและนโยบายระดับชาติ

สำหรับแนวทางการส่งเสริมเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษานั้น ควรเริ่มจากนโยบายของโรงเรียน ที่จะต้องมุ่งเน้นการ ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มากขึ้นและชัดเจนขึ้น โดยการกำหนดชั่วโมงการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญา และการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถต่อยอด ไปสู่การศึกษาขั้นสูงขึ้นได้ และตัวอาจารย์เองควรใช้สื่อสาร การสอนสมัยใหม่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ดังกล่าว

สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์สามารถสรุปผลการวิจัยตาม วัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. สถานการณ์การเรียนรู้และต่อยอดศิลป วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของสถาบันการศึกษา จังหวัด นครศรีธรรมราชพบว่า เยาวชนมีความสนใจเทคโนโลยี สื่อออนไลน์มากกว่าศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เยาวชนไม่สนใจเรียนรู้และต่อยอดและเยาวชนขาดแรง จูงใจในการเรียนรู้ โดยช่องทางการสื่อสารที่ควรนำมาใช้ใน

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา แบบตลอดชีวิตในสถาบันการศึกษา ได้แก่ สื่อออนไลน์ โดยควรเน้นนำเสนอเนื้อหาที่ให้ถึงความสำคัญของ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่อชุมชนและประเทศชาติ

2. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียนควรได้งบประมาณจัดสรรและสนับสนุนการเรียนรู้ ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชัดเจน

อภิปรายผล

จากการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยสามารถอภิปราย ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ว่า สำหรับประเด็น สถานการณ์การเรียนรู้และต่อยอดศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาของสถาบันการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประเทศไทยมีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น จนทำให้สามารถสร้างชื่อเสียง ในด้านท่องเที่ยวติดอันดับต้น ๆ ของโลก แต่ปัจจุบัน ศิลป วัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านี้ ได้ถูกวัฒนธรรมต่างชาติ เข้ามาแทนที่ และนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามา อยู่ในความสนใจของคนไทย จนทำให้ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาประจำชาติและท้องถิ่นเริ่มสูญหายไปทีละเล็ก ทีละน้อย สอดคล้องกับทัศนะของ นางลักขณ ใจฉลาด (2561) ที่เห็นว่าปัจจุบันความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและ สังคมที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในด้านการสื่อสาร คมนาคม ธุรกิจและการค้าต่าง ๆ มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางด้านวัฒนธรรมจากแบบอย่างที่เคยปฏิบัติกันมาแต่ ดั้งเดิมเป็นอันมาก ทำให้วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมบางอย่าง ของไทยที่ควรสงวนและรักษาไว้ค่อย ๆ เลือนหรือถูก วัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาแทนที่อย่างรวดเร็ว ซึ่งเห็นได้ จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ และโลกไซเบอร์ทำให้คนไทยมุ่งแสวงหาความสุขและ สร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์เกิดเป็น วัฒนธรรมย่อยร่วมสมัยที่หลากหลายในรูปแบบการ รวมกลุ่มของบุคคลที่สนใจเรื่องเดียวกันมีการคำนึงถึง ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าส่วนรวม

ในประเด็นแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบตลอดชีวิตของสถาบันการศึกษาประเทศจากผลการวิจัย พบว่า สื่อออนไลน์ที่เยาวชนให้ความสำคัญและต้องการในปัจจุบัน กลับสามารถนำมาเป็นสื่อการเรียนรู้ได้ หากนำมาใช้อย่างเหมาะสม โดยพัชรภา ตันติชูเวช (2560) ได้ทำการศึกษาพบว่าการเรียนรู้ผ่านโลกออนไลน์เป็นสื่อที่มีความเหมาะสมกับเจนเนอเรชั่นแอลฟา หรือเยาวชนที่เกิดหลังปี ค.ศ. 2000 ซึ่งจะเป็นคนชอบความรวดเร็ว ไม่สามารถอดทนต่อการรอคอยได้ยาวนาน ประกอบกับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่วและเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ทำให้การจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยนี้มีแนวโน้มที่จะนิยมย่อหลักสูตรให้สั้นลง จบได้รวดเร็ว และมีการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยในการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ผ่านโลกออนไลน์และเครือข่ายสังคมเสมือนจริงแทนที่การเรียนรู้ผ่านหนังสือ

นอกจากนี้ การเรียนรู้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้จะมีลักษณะเป็นการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นสำคัญ (จินตนา สุขจรรย์, 2556 อ้างใน พัทธภา ตันติชูเวช, 2560, น. 53-54) จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการเรียนรู้ในอนาคตที่เหมาะสมกับเจนเนอเรชั่นแอลฟาน่าจะมีอยู่ 2 รูปแบบที่สำคัญคือ

1. Synchronous Teaching เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีการนัดเวลา สถานที่ บุคคลในการเรียนการสอน มีการใช้เทคโนโลยีช่วยในการเรียนการสอน และผู้เรียนผู้สอนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้ทันทีทันใด โดยผู้เรียนไม่ต้องเดินทางมาเรียนที่สถาบันการศึกษา แต่เรียนผ่านเครือข่ายตามกำหนดเวลาในสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ผู้เรียนสะดวก เช่น การเรียนการสอนแบบห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom)

2. Asynchronous Teaching เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลาที่ต้องการไม่จำเป็นต้องมีการนัดวันเวลา สถานที่ในการเรียนรู้ มีการจัดการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ และผู้เรียนผู้สอนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ได้หลายช่องทางแต่ต่างเวลา เช่น การเรียนการสอนผ่านเว็บ (Web-based Learning)

ลักษณะการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ดังกล่าวสามารถส่งเสริมเยาวชนให้หันมาสนใจศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาได้ในลักษณะเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถกระทำได้ทุกช่วงเวลาของชีวิตและการกระทำได้ในทุกสถานที่ ตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะครอบคลุมการศึกษาทุกประเภททุกระดับ มีความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา มีวิธีการเรียนรู้ที่ผสมกลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิตและมีเนื้อหาสาระสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันกับชีวิตทุกคน มีอิสระเลือกในสิ่งที่ต้องการ จะเรียนรู้จนเต็มศักยภาพ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมทั้งทักษะของการแสวงหาความรู้หรือมีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเยาวชนจะสามารถเรียนรู้ผ่านทางสื่อออนไลน์ได้ดังข้อมูลข้างต้น แต่สถาบันการศึกษาก็ยังมีความสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แบบตลอดชีวิตในด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เนื่องจากสถาบันการศึกษาทุกระดับมีสถานภาพเป็นสถาบันหลักของสังคมแห่งการเรียนรู้และมีบทบาทหรือพันธกิจสำคัญที่จะต้องฟื้นฟู อนุรักษ์ ทำนุบำรุงและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมประจำชาติอันเป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของความเป็นไทยให้ดำรงคงอยู่ตามเจตนารมณ์ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (จรรยาพุดทอง-แสงอุทัย, 2555)

ดังนั้น แม้ว่าปัจจุบันเยาวชนจะหันไปให้ความสนใจกับสื่อออนไลน์ซึ่งเข้ามามีบทบาทแทบจะทุกขณะของการดำเนินชีวิต แต่ในขณะเดียวกันสื่อออนไลน์ก็สามารถนำไปใช้ในการเป็นสื่อการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้แบบตลอดชีวิตในด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา โดยมีสถาบันการศึกษา รวมถึงสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ช่วยกันส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อไม่ให้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์ของไทยสูญหายไปไหนที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

- 1.1 จากปัญหาที่เยาวชนมีความสนใจเทคโนโลยีสื่อออนไลน์มากกว่าศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สถาบันการศึกษาควรพัฒนาสื่อการสอนสมัยใหม่ โดยใช้สื่อออนไลน์เข้ามาช่วยให้มีความน่าสนใจ

มากขึ้น โดยสื่อที่ผลิตควรมีเนื้อหาที่เน้นให้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่อชุมชนและประเทศชาติ

1.2 ปัญหาเยาวชนไม่สนใจเรียนรู้และต่อยอดรวมถึงขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ สามารถแก้ไขได้โดยการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจจากครูในสถาบันการศึกษาที่จะชี้ให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำชาติ รวมถึงการใช้เทคนิควิธีสอนสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอนด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในที่นี้คือ การนำสื่อออนไลน์มาใช้ส่งเสริมการเรียนรู้แบบตลอดชีวิตของนักเรียนด้วย

1.3 ปัญหาไม่มีการสนับสนุนอาชีพหรือความมั่นคงทางด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม เป็นปัญหาหนึ่งที่ควรแก้ไขมาจากนโยบายด้านการศึกษา และนโยบายด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาระดับชาติ รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณ ที่เพียงพอต่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพของนักเรียน สถาบันการศึกษาควรได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน ด้านงบประมาณและแนวทางส่งเสริมให้เยาวชนในสถาบันการศึกษาต่อยอดศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาในทุกรูปแบบ

1.4 ปัญหาการขาดหน่วยงานในชุมชนให้การสนับสนุน และไม่มีพื้นที่ในการแสดงออก สถาบันการศึกษาควรแก้ไขโดยให้ความสำคัญและสร้างเครือข่ายกับชุมชนโดยรอบ และหาแนวทางจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมจากเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มาจากความคิดเห็นเชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถนำไปสรุปผลการวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยมุมมองจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาติเพิ่มเติม เพื่อให้ได้การวิจัยที่มีความลึกซึ้ง สามารถนำไปเป็นแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาติในระดับนโยบายได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2561). วัฒนธรรมกับการขับเคลื่อน
 อย่างเป็นรูปธรรม. *วารสารวัฒนธรรม*, 57(1), น. 17.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต*.
 สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2562, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=7178&Key=news13>
- กรีฑ ภัทรภาคิน และณัฐวัฒน์ จิตวัฒนา. (2561). *การศึกษา
 รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวทางการพัฒนา
 ศูนย์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขต
 อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ* (รายงานผล
 การวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- จุฑา ญทอง-แสงอุทัย. (2555). *สถาบันการศึกษากับการ
 อนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน* (2). สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม
 2562, จาก [https://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=8748&Key=news_research](https://mgronline.com/south/detail/ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (2552). การศึกษาต่อเนื่อง: องค์ประกอบ

 สำคัญของการศึกษาดูตลอดชีวิต. สืบค้นเมื่อ 18

 กรกฎาคม 2562, จาก <a href=)
- ที่ทำการปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2561). *สถิติ
 ประชากรจังหวัดนครศรีธรรมราช ณ เดือนธันวาคม
 2561*. สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2562, จาก https://www.pokkrongnakhon.com/datacenter/detail.php?news_id=6069
- นงลักษณ์ ใจฉลาด. (2561). *บทบาทสู่การอนุรักษ์
 วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารศิลป
 วัฒนธรรมศิลปปัญญา*, 1(1), น. 33-42.
- พัชรภา ดันติชูเวช. (2560). *เจเนอเรชั่นแอลฟา:
 เจเนอเรชั่นใหม่ในสังคมไทยศตวรรษที่ 21*.
 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.